

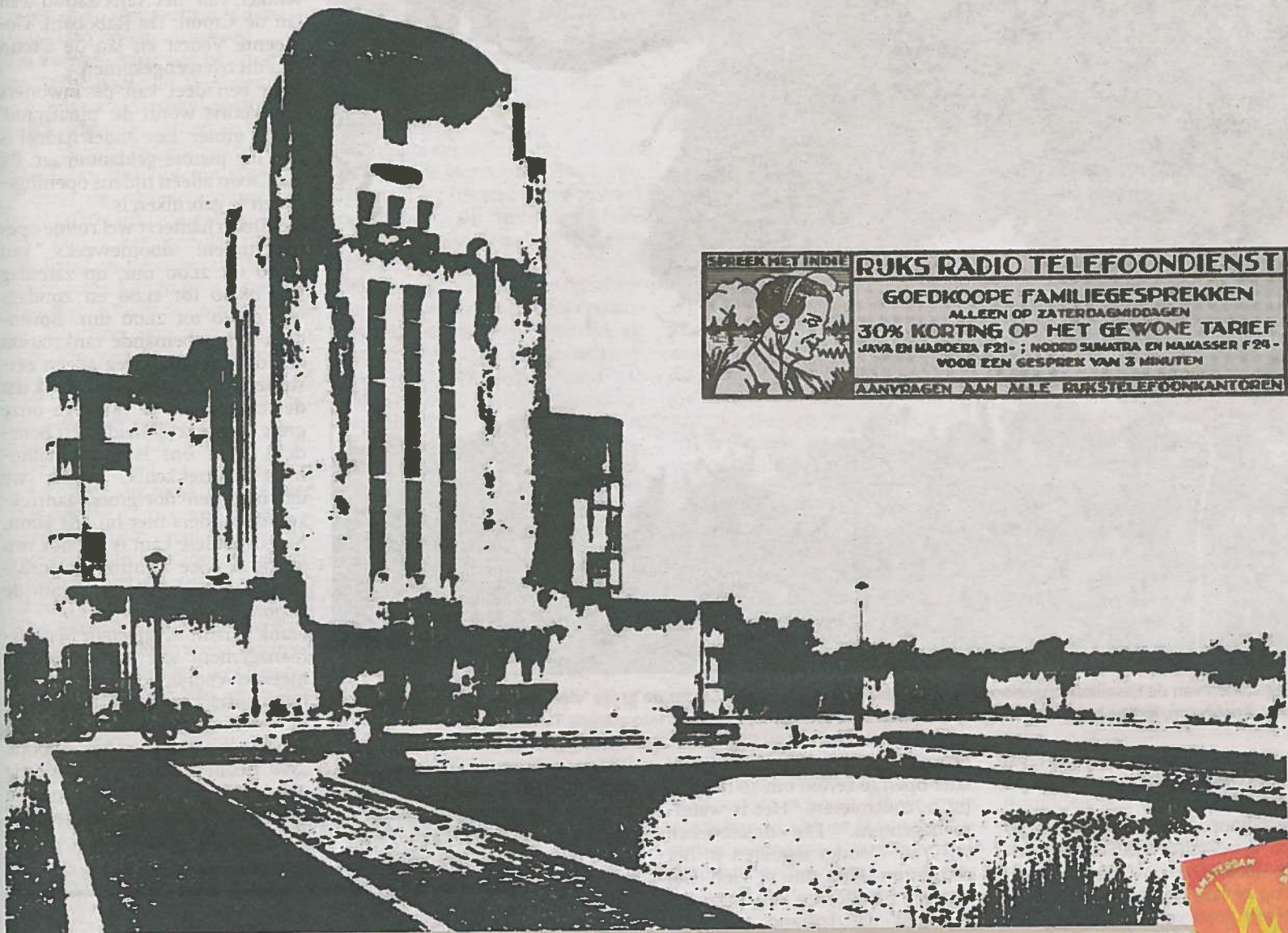
Radio Kootwijk gonst

Radio Kootwijk gonst vandaag een beetje en zondag helemaal. Vandaag worden informatiepanelen onthuld; zondag is er een groot evenement omdat het dan precies 90 jaar geleden is dat er vanuit het voormalige zendercomplex een radioverbinding met Indonesië tot stand kwam.

Omgerekend naar de actuele geldwaarde kostte een telefoongesprek van drie minuten naar Indonesië al gauw 148 euro. Maar het voormalige staatstelecommunicatiebedrijf PTT bezwoer dat zo'n modern intercontinentaal onderonsje toch echt een koopje was, een heuse aanbieding. 'Goedkope familiegesprekken, alleen op zaterdagmiddagen dertig procent korting', schreef de PTT in een advertentie in de jaren twintig van de vorige eeuw.

De advertentie is een van de bijzondere afbeeldingen die vanaf vandaag te zien zijn op grote informatiepanelen in de oude portiersloge van het voormalige zenderpark Radio Kootwijk. Net op tijd, als je het zo wilt zien, want zondag 5 mei is het precies negentig jaar geleden dat

op die plek de radiotelegrafieverbinding tussen Nederland en voormalig Nederlands Oost-Indië tot stand kwam. En dan is er feest. Staatsbosbeheer - de nieuwe eigenaar van het oude zendercomplex - heeft een evenement vol natuurbeleving en cultuur: 'Radio Kootwijk gonst'. Publiek kan letterlijk en figuurlijk komen proeven. Op het programma onder meer een proeverij en muziek. Maar ook wordt opnieuw een radioverbinding gelegd met Indonesië. Nu (bijna) gratis en voor niets door leden van de Vereniging Radio Zend

■ Het monumentale zendstation in Malabar op Java bij Bandoeng. Van het station restten nu alleen nog de fundamenteën.

Inzet: een affiche van Radio Malabar uit ongeveer 1930.

Grote zwartwit foto: de Kathedraal van Radio Kootwijk, ooit het kloppende hart van de internationale telegrafie en telefoonverbinding van en naar Nederland.

foto's CODA en collectie van J.W.L. Udo

en straalt

Amateurs die een gelukstelegram verstuurt naar Indonesische collega's in de Malabar Kloof. In die kloof was in 1923 een zendstation gevestigd - Radio Kootwijk's Oost-Indische tweelingbroer maar dan een paar stevige maten indrukwekkender - en ook daarvan staan foto's op de kersverse informatiepanelen in de oude portiersloge. Hoge antennemasten waren daar niet nodig. De antennedraden rustten er op vijf kabels van elk bijna twee kilometer lang die op 800 meter hoogte tussen twee bergtoppen waren gespannen. De verbindingen werden vanuit een speciaal zendgebouw tot stand gebracht. Minstens zo monumentaal als in Radio Kootwijk waar een kolossaal betonnen gebouw tussen tweehonderd meter hoge zendmasten het decor vormde van Hollands zenderpark en al gauw de eretitel Kathedraal kreeg. De plek midden op de Veluwe heette ideaal voor zendverkeer want lag afgelegen in een storingsvrije omgeving. Tot 1970 gold Radio Kootwijk als het middelpunt van het intercontinentale telegrafie- en telefoonverkeer van en naar Nederland. Uiteindelijk maakten moderne satellietverbindingen Radio Kootwijk overbodig; eind 1998 ging de knop definitief om. De infopanelen kan het publiek voortaan '24/7 lezen', zegt Stichting Apeldoornse Monumenten (SAM). SAM heeft in samenwerking met Radio Kootwijker Jan-Willem Udo, Apeldoorns cul-

tuurbolwerk CODA, het Apeldoorns erfgoedplatform en de gemeente Apeldoorn de informatiepanelen bedacht en ingericht. Foto's komen uit de archieven van Udo en CODA. De panelen geven antwoorden op vragen en 'mysterie' rond het voormalige zendstation en het dorp. Ze blijven er hangen tot Staatsbosbeheer zelf de definitieve informatievoorziening heeft gerealiseerd. SAM heeft ook eerder al getracht om informatie in en over Radio Kootwijk handen en voeten te geven. Zo werd in mei 2011 niet ver van de Kathedraal een informatiepaneel geplaatst op de Turfberg over het baanbrekende astronomisch onderzoek, dat daar in de vijftiger jaren plaatsvond.

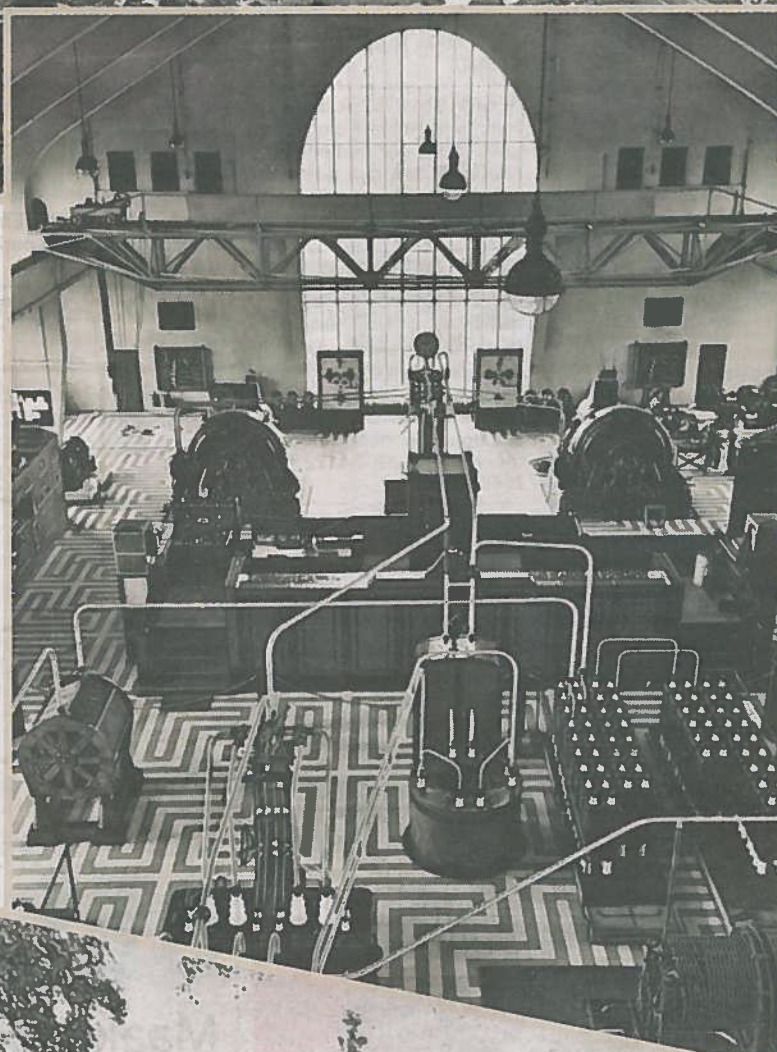
Meer informatie over 'Radio Kootwijk gonst' 5 mei staat op www.hierradiokootwijk.nl. Het programma duurt van 11 tot 17 uur. Er zijn onder meer optredens en wandelingen. Om 14 uur wordt een radioverbinding tot stand gebracht met Indonesië. Toegang tot het evenement kost 3,50 euro (tot 12 jaar is de toegang gratis). Kaarten kunnen online worden gekocht via de website. Parkeren is in principe gratis behalve voor auto's met minder dan drie inzittenden; daarvoor geldt een tarief van 2,50 euro.

 destentor.nl/apeldoorn
Op de website van de Stentor zijn meer foto's en afbeeldingen van de nieuwe informatiepanelen te vinden.

GESCHIEDENIS

- Rond 1900 werd de vraag naar betrouwbare radioverbindingen met de toenmalige Nederlandse koloniën steeds groter en bovendien kwam radiotechniek beschikbaar om de enorme afstand tussen Nederland en Indonesië te overbruggen.
- De eerste bewoner van het Apeldoornse dorp Radio Kootwijk waren 150 Amsterdamse werklozen. Zij maakten 450 hectare zandverstuiving geschikt voor de bouw van een zendstation. De locatie was perfect want hoog gelegen en in een storingsvrije omgeving.
- Architect J.M. Luthman tekende voor de bouw van onder meer een zendergebouw dat later de koosnaam Kathedraal kreeg. Tegenwoordig is het een rijksmonument en geldt het kolossale gebouw als een van de meest uitgesproken voorbeelden van art deco betonarchitectuur.
- Gelijktijdig met de bouw op Radio Kootwijk, begon aan de andere kant van de lijn in toenmalig Nederlands-Indië de bouw van een hele grote zender in de Malabar Kloof bij Bandoeng op Java. De antennedraden werden gespannen tussen twee bergtoppen; de operatie en bouw en heetten een waar kunststukje. Het zendstation werd in 1945 compleet verwoest.
- De eerste radiotelegrafieverbinding kwam tot stand op 5 mei 1923.
- De verbinding verbeterde al snel en behalve telegrafie maakte in 1928 zelfs telefoonverkeer mogelijk. Koningin-moeder Emma verzichtte de officiële opening en Willy Derby schreef de smartlap 'Hallo Bandoeng'.
- Tot 1970 was Radio Kootwijk het middelpunt van het internationale telegrafie- en telefoonverkeer van en naar Nederland. Daarna maakten moderne satellietverbindingen het zendstation overbodig en eind 1998 ging de knop er definitief om.
- Sinds 2009 is het hele complex in handen van Staatsbosbeheer dat er een nieuwe bestemming aan geeft, vooral op het gebied van cultuur en natuur.
- In het dorp woonden voornamelijk mensen die voor de PTT werkten. Maar dat is allang niet meer zo. KPN, als opvolger van de PTT, verkocht uiteindelijk in 1996 alle woningen.

Bron: SAM, CODA, gemeente Apeldoorn

■ Helemaal boven: Het zenderpark van Radio Kootwijk in 1929 met in het midden de Kathedraal en eromheen zes zendmasten van elk 200 meter hoog.

Links: De zenderzaal van het hoofdgebouw (de Kathedraal) in 1923.

Onder: Radio Kootwijk beschikte niet over winkels of andere voorzieningen en was aangewezen op Apeldoorn. De PTT zorgde voor (school)busvervoer.

Helmaal onder: Kortegolf-proefstation in 1925.

